

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО

САГАДІНА Оксана Юріївна

УДК 378.018.46.016:[373.5.046-024.71:331.548](043.3)

**ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ
У СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ
ДО ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ
З УЧНЯМИ СТАРШОЇ ШКОЛИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук



Вінниця 2021

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського, Міністерство освіти і науки України, м. Вінниця.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Бойчук Віталій Миколайович,
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, кафедра інноваційних та інформаційних технологій в освіті, професор, м. Вінниця.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Оршанський Леонід Володимирович,
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, кафедра технологічної та професійної освіти, завідувач, м. Дрогобич;

кандидат педагогічних наук, доцент
Києнко-Романюк Лариса Анатоліївна,
Комунальний вищий навчальний заклад «Вінницька академія безперервної освіти», кафедра управління та адміністрування, доцент, м. Вінниця.

Захист відбудеться 13 травня 2021 року о 11⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д05.053.01 у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського за адресою: 21000, м. Вінниця, вул. Острозького, 32, корп. № 2, зала засідань.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського за адресою: 21100, м. Вінниця, вул. Острозького, 32 та на сайті університету vspu.edu.ua

Автореферат розісланий 12 квітня 2021 року.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**



А.М. Коломієць

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Розвиток ринкових відносин в Україні, реформування та модернізація системи освіти – усе це сприяє оновленню ринку освітніх послуг та ринку праці. Зміни умов, змісту та засобів праці потребують функціонування довготривалої та динамічної системи щодо професійної орієнтації, яка виступає складовою неперервної освіти. Наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. під час розбудови незалежної України з'явилася можливість по-новому підійти до проблеми підготовки особистості. Але високий рівень безробіття серед молоді на сучасному етапі, плінність кадрів, незадоволеність значної кількості людей своєю спеціальністю свідчать, що питання вибору професії підростаючим поколінням не можна вважати розв'язаним.

Однією із першочергових проблем, що стримують нині розвиток освітньої галузі в Україні, є недостатня відповідність освітніх послуг вимогам суспільства, запитам особистості, потребам ринку праці. Для стабільного розвитку і нового якісного прориву в національній системі освіти визнано необхідним, зокрема, забезпечити створення умов для посилення профорієнтаційної спрямованості освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти (ЗЗСО). Вчитель є безпосереднім організатором і втілювачем профорієнтаційної роботи в школі, а профорієнтаційна діяльність має бути невід'ємною складовою його педагогічної діяльності. Вищевикладене актуалізує питання формування в майбутніх учителів готовності до здійснення профорієнтаційної роботи зі школярами. Особливо гостро це стосується підготовки вчителя, який виконує провідну роль у професійній орієнтації школярів на майбутні та вкрай затребувані для вітчизняної економіки спеціальності.

Готовність учителів до профорієнтаційної роботи зі школярами досліджувалася Д. Завітренко, Д. Закатновим, В. Кондратюком, Л. Коношевським, В. Мадзігоном, О. Негриводою, Л. Оршанським, В. Осадчим, Г. Парховнюком, В. Подоляком, І. Чорною, М. Чумаком, Г. Шліхтою й ін. Однак, питання визначення сутності та змісту структурних складових готовності учителів до здійснення професійної орієнтації школярів на спеціальності не знайшли належного відображення у роботах психологів і педагогів.

Ці проблеми розглядались у дослідженнях І. Беха, Н. Василенко, Р. Гуревича, Л. Даниленко, О. Климова, Л. Києнко-Романюк, О. Мельник, О. Мерзлякової, М. Опачко, Н. Побірченко, В. Синявського, Б. Федоришина й ін.

Орієнтація на професійну діяльність у ЗЗСО потребує наукового переосмислення, результатом якого має бути впровадження в освітню практику нового змісту освітньої роботи, нових форм профорієнтаційного інформування педагогами, адже школярі мають не тільки одержувати знання у школі, а й готуватися до професійної діяльності. Бажано, щоб ця діяльність відповідала їхнім особистісним якостям і одночасно користувалася попитом на ринку праці.

Актуальність теми полягає у тому, що наявна теоретична база професійної орієнтації недостатня для її ефективності. Істотним гальмом розвитку професійної орієнтації є те, що вона, як правило, розрахована на деякого усередненого старшокласника; відсутній індивідуальний консультативний підхід до особистості, яка вибирає професію та потребує значного вдосконалення. Мало вивченими також є зміст і технології підготовки вчителів у системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників до організації і здійснення профорієнтаційної діяльності в ЗЗСО.

Аналіз наукової літератури, дисертаційних досліджень, сучасного досвіду підготовки педагогічних працівників до організації та здійснення профорієнтаційної діяльності в ЗЗСО дозволив виявити такі суперечності в роботі з професійної орієнтації між:

- потребою учнів у виборі шляху продовження подальшої освіти, що відповідає майбутній їхній професії, та відсутністю в ЗЗСО фахівців, здатних здійснювати педагогічний супровід професійного самовизначення школярів;
- об'єктивною потребою у високому рівні професійної готовності вчителя до профорієнтаційної роботи та недостатньою їхньою перепідготовкою в системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників;
- відсутністю ефективних комплексних науково-методичних розробок, що забезпечують розвиток ціннісного ставлення вчителів до організації профорієнтаційної діяльності в ЗЗСО та змістом освітнього процесу в системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників;
- змістом освітнього процесу та потребами в зміні якості підготовки вчителів у системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників до профорієнтаційної роботи з учнями.

Проблема сучасного стану підготовки педагогів-консультантів до профорієнтаційної роботи з старшокласниками у системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників (стажування, курси підвищення кваліфікації, перепідготовка тощо) вітчизняними науковцями досліджена недостатньо. Ця обставина і зумовила вибір теми нашого дослідження: **«Підготовка вчителів у системі післядипломної освіти до профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження є складовою частиною плану науково-дослідної роботи кафедри управління та адміністрування КВНЗ «Вінницька академія безперервної освіти», колективної теми «Механізми формування ключових компетентностей педагогів у системі післядипломної освіти» (2014-2019 рр.). Тема дисертації затверджена вченою радою КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти» (протокол № 8 від 26 жовтня 2016 р.) та узгоджена у Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні (протокол № 3 від 16.05.2017 р.)

Мета дослідження – теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка педагогічних умов розвитку профорієнтаційної компетентності вчителя у системі післядипломної освіти.

Об'єкт дослідження – післядипломна освіта педагогічних працівників на засадах компетентнісного підходу.

Предмет дослідження – педагогічні умови розвитку профорієнтаційної компетентності вчителя у системі післядипломної освіти.

Гіпотеза дослідження: підготовка вчителів до профорієнтаційної роботи у закладах післядипломної освіти буде ефективною за таких педагогічних умов:

- реалізація наступності підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи у закладах вищої освіти і закладах післядипломної освіти;
- застосування в закладах післядипломної освіти педагогічної інноватики в підготовці вчителів до профорієнтаційної роботи;
- упровадження в системі післядипломної освіти інформаційно-комунікаційних технологій як засобу організації профорієнтаційної роботи.

Завдання дослідження:

1. Здійснити аналіз ключових понять дослідження в контексті дефінітивного підходу.
2. Визначити сутність та структурно-компонентний склад профорієнтаційної компетентності вчителя.
3. Розробити критерії та визначити рівні розвитку профорієнтаційної компетентності вчителя в системі післядипломної освіти. Створити модель підготовки вчителів ЗЗСО в системі післядипломної освіти до профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи.
4. Визначити й обґрунтувати педагогічні умови розвитку профорієнтаційної компетентності вчителя. Експериментально перевірити ефективність методики реалізації педагогічних умов в системі післядипломної освіти.

Методологічну та теоретичну основу дослідження становлять положення теорії пізнання про взаємозв'язок і взаємозалежність явищ об'єктивної дійсності; єдність теорії та практики, наступності професійної освіти. Дослідження підготовки професійних консультантів у системі підвищення кваліфікації ґрунтується на соціосистемному, культурно-історичному, порівняльно-педагогічному та міждисциплінарному методологічних підходах. Наукові підходи вітчизняних і зарубіжних науковців у галузі: філософії освіти й розвитку освітніх систем (В. Андрущенко, І. Зязюн, В. Кремень, В. Луговий, В. Лутай та ін.); теорії неперервної професійної освіти (Р. Гуревич, Т. Десятов, Н. Ничкало, С. Сисоєва, М. Тессаринг та ін.); компетентнісного підходу в сучасній освіті (І. Ботц, Е. Гартман, Н. Бібік, І. Єрмаков, О. Овчарук, О. Пошетун та ін.); професійного самовизначення особистості (Л. Буссгофф, Н. Василенко, О. Вітковська, Л. Даниленко, Н. Побірченко, М. Пряхников, Р. Мюллер, Е. Вендт та ін.); профорієнтаційної роботи та професійного консультування (Р. Баренберг, Н. Гейжан, Л. Києнко-Романюк, В. Мадзігон, Л. Оршанський, Ж. Пеллерано, П. Плант, В. Подоляк, Д. Тхоржевський, В. Шульц та ін.).

Для досягнення поставленої мети у дисертації були використані такі **методи дослідження**:

- теоретичні: аналіз зарубіжної та вітчизняної науково-педагогічної літератури, узагальнення і синтез педагогічного досвіду, систематизація, порівняння, педагогічне моделювання, методи узагальнення і систематизації; аналіз державних освітніх стандартів вищої педагогічної освіти в аспекті формування готовності вчителів до профорієнтаційної роботи в системі післядипломної освіти, складання навчальних планів, програм, написання підручників і навчальних посібників, що застосовані в процесі професійної підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи;
- емпіричні: інтерв'ю, бесіди, педагогічні спостереження; вивчення, опис, порівняння, аналіз і узагальнення досвіду роботи учителів, анкетування, тестування тощо, педагогічний експеримент, який використовувався з метою апробації педагогічних умов розвитку профорієнтаційної компетентності вчителя у системі післядипломної освіти;
- методи математичної статистики, що використовувалися для опрацювання одержаних даних задля доведення ефективності методики реалізації педагогічних умов в системі післядипломної освіти.

Організація дослідження. Дослідно-експериментальна робота реалізована поетапно: на констатувальному (2013-2014 рр.); формуальному (2014-2016 рр.); узагальнювальному етапах (2017-2020 рр.)

Експериментальна база дослідження: КВНЗ «Вінницька академія безперервної

освіти», Хмельницький національний університет, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, ДВНЗ «Могилів-Подільський монтажно-економічний коледж», навчальні заклади м. Вінниці та Вінницької області.

Наукова новизна і теоретичне значення дослідження полягає в тому, що: *вперше*:

- *створено, систематизовано, теоретично обґрунтовано* педагогічні умови: (реалізація наступності підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи у закладах вищої освіти і закладах післядипломної освіти; застосування в закладах післядипломної освіти педагогічної інноватики в підготовці вчителів до профорієнтаційної роботи; упровадження в системі післядипломної освіти інформаційно-комунікаційних технологій як засобу організації профорієнтаційної роботи з учителями) та розроблено модель розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО в системі післядипломної освіти, що відображає взаємозв'язки між її складниками: метою, принципами, етапами, засобами, педагогічними умовами підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи у закладах вищої освіти і закладах післядипломної освіти, критеріями, компонентами, показниками та рівнями розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів, що підтверджені результатами проведеного експериментального дослідження;

- *розроблено* модель розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО в системі післядипломної освіти;

- *обґрунтовано* положення щодо особливостей становлення та формування в системі післядипломної освіти готовності вчителів до профорієнтаційної роботи; визначено міжнародні та вітчизняні (теоретичні й організаційні) підходи до підготовки педагогів – консультантів у галузі професійної орієнтації;

- *уточнено* зміст поняття «професійна компетентність учителя з профорієнтаційної роботи»;

- *подальшого розвитку* набули аспекти підготовки фахівців з професійної орієнтації учнів у процесі професійного консультування в Україні (на загальнодержавному, регіональному і внутрішньо-шкільному рівнях).

Практичне значення дослідження полягає в тому, що розроблено структуру професійної компетентності фахівця з профорієнтаційної роботи в системі післядипломної освіти зі спеціальності «Професійний консультант з профорієнтаційної роботи у навчальному закладі», котра може бути використана в процесі створення нової спеціальності в Інституті підготовки кадрів служби зайнятості України; розроблено й впроваджено в практику методичні рекомендації «Підготовка професійних консультантів з профорієнтаційної роботи в системі підвищення кваліфікації» для педагогів і викладачів, наукових працівників, аспірантів і студентів закладів вищої освіти.

Суттєвим результатом дослідження є розроблення технології роботи педагогів з професійної орієнтації молоді. Профорієнтаційна робота в освітньому закладі включає в себе такі складові: просвітництво, виховання, вивчення психофізіологічних особливостей, проведення психодіагностики, організація елективних курсів, а також, що особливо важливо, заняття з психології. Висновки й рекомендації за результатами дослідження можуть бути використані у ЗВО в процесі викладання дисципліни «Основи вибору професії» для майбутніх фахівців, практичних психологів та соціальних педагогів, спецкурсів з професійного спрямування в освітніх закладах.

Головні концептуальні положення, рекомендації, навчально-методичні матеріали **впроваджено** в навчальний процес КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти» (довідка № 01/21-451 від 03.09.2020 р.); Хмельницького національного університету (довідка № 12 від 22.04.2020 р.), ДВНЗ «Могилів-Подільський монтажно-економічний коледж» (довідка № 297 від 14.09.2020 р.), Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича (довідка № 01/137 від 05.02.2020 р.), навчальних закладів Тиврівського району Вінницької області (довідка управління освіти, молоді і спорту Тиврівської районної державної адміністрації № 01-27/352 від 10.03.2020 р.).

Особистий внесок дисертантки в статті «Експериментальна перевірка ефективності організаційно-педагогічних умов підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи», написаної в співавторстві з В. Бойчуком і Л. Коношевським, полягає в здійсненні педагогічної підтримки як особливого виду взаємодії в організації профорієнтаційної роботи в ЗЗСО, спрямованого на сприяння особистісно-професійного розвитку вчителів шляхом урахування їхніх освітніх потреб та індивідуального досвіду, надання оперативної адресної методичної допомоги у вирішенні профорієнтаційних проблем. Особистий внесок здобувачки в публікації «Модель розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів закладів загальної середньої освіти в системі післядипломної освіти», написаної в співавторстві з В. Бойчуком і Л. Коношевським, полягає в обґрунтуванні теоретичних основ та опису моделі розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО в системі післядипломної освіти. Особистий внесок дисертантки в публікації «Професійна орієнтація учнів у закладах загальної середньої освіти», написаній у співавторстві з В. Бойчуком і Л. Коношевським, полягає у розкритті наукової сутності та завдань профорієнтації школярів, науковому обґрунтуванні порад щодо оптимального професійного самовизначення учнів у відповідності до вимог певних професій.

Результати дослідження апробовані шляхом їх обговорення на засіданнях кафедри управління та адміністрування, вченої ради КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти»; на засіданнях кафедри педагогіки та професійної освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Теорія і практика дистанційного навчання у професійній освіті» (Вінниця, 2017), «Інновації у післядипломної освіти» (Вінниця, 2017), «Партнерство в освіті: виклики та ризики» (Вінниця, 2017), «Теоретичні та методичні засади розвитку професійно-педагогічної освіти у контексті європейської інтеграції» (Хмельницький, 2016), «Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців» (Вінниця, 2006); засіданні методологічного семінару «Теоретико-методологічні проблеми розвитку особистості в системі неперервної освіти» (Київ, 2004); всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Актуальні проблеми професійної орієнтації та професійного навчання безробітних» (Київ, 2006, 2008).

Публікації. Результати дисертаційного дослідження висвітлено в 16 публікаціях, 5 із них надруковані у фахових виданнях із педагогіки, 3 в закордонних наукових та періодичних виданнях, 13 публікацій одноосібні.

Структура дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (324 найменувань). Основний текст дисертації становить 187 сторінок. Повний обсяг роботи 370 сторінок. Робота вміщує 14 рисунків на 5 сторінках, 21 таблицю на 15 сторінках і 9 додатків на 90 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження та доцільність наукового пошуку, визначено мету, об'єкт, предмет дослідження, розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення, висунуто гіпотезу, визначено завдання дослідження, з'ясовано методологію, теоретичні основи й методи дослідження, подано відомості про експериментальну базу, апробацію і впровадження результатів досліджень, схарактеризовано особистий внесок автора в наукове розроблення проблеми.

У першому розділі дисертації – **«Теоретичні основи підвищення кваліфікації вчителів щодо профорієнтаційної роботи з учнями у системі післядипломної освіти»** – схарактеризовано нинішні умови підготовки вчителів щодо профорієнтаційної роботи з учнями; визначено питання формування профорієнтаційної компетентності вчителів у системі післядипломної освіти; показано роль і місце інноваційних технологій у підготовці вчителів у системі післядипломної освіти. Різноманітність поглядів щодо профорієнтації спричинили інтерпретаційну різноплановість її структури. Аналіз педагогічних джерел із досліджуваної проблеми засвідчив наявність декількох підходів і наукових принципів до визначення структурних компонентів профорієнтаційної роботи у ЗЗСО.

Профорієнтаційна робота – це робота з учнями щодо озброєння підлітків визначеною сукупністю знань про соціально-економічні і психофізіологічні особливості різних професій, умов правильного вибору однієї з них, інформації про канали працевлаштування, вимог до прийому на роботу тощо. Це напрям роботи, в якому систематизуються відомості про зміст та перспективи сучасних професій, форми й умови оволодіння різними спеціальностями, стан і потреби ринку праці.

Підготовку педагогів до управління системою профорієнтаційної роботи прийнято розглядати в трьох аспектах.

Соціально-економічний аспект допускає засвоєння певної системи знань, норм, навичок і вмінь, котрі дозволяють здійснювати соціально-професійну діяльність, що відображається на поліпшенні якісного складу кваліфікованого працівника й підвищенні задоволеності молоді працею.

Психолого-педагогічний аспект передбачає виявлення й формування інтересів, схильностей і здатностей учнів, а також допомогу у виборі професії, що найбільш відповідає індивідуально-психологічним особливостям особистості.

Медико-біологічний аспект допускає реалізацію вимог до здоров'я й окремих фізіологічних якостей людини, необхідних для виконання певної професійної діяльності.

Професійна орієнтація в наукових працях зарубіжних науковців передбачає сукупність заходів: упровадження на державному рівні комплексних програм у галузі професійної орієнтації; співробітництво служб зайнятості населення з освітніми закладами; наявність незалежних профконсультантів у школі; пошук оптимальних варіантів розв'язання проблеми узгодження інтересів молодих людей з кон'юнктурою ринку; належне методично-інформаційне забезпечення професійного самовизначення.

Вітчизняні науковці визначають професійну орієнтацію так: це науково обґрунтована система соціально-економічних, психолого-педагогічних, медико-біологічних і виробничо-технічних заходів щодо надання молоді особистісно орієнтованої допомоги у виявленні й розвитку здібностей і схильностей, професійних і пізнавальних інтересів у виборі професії, а також формування потреби в праці й готовності працювати в

умовах ринку, багатшаровості форм власності та діяльності. Вона реалізується під час навчального процесу, позаурочної та позашкільної роботи з учнями.

Професійна інформація забезпечує ознайомлення зі змістом і перспективами розвитку професій, формами й умовами їх здобуття, станом і потребами ринку праці в кадрах, вимогами професій до особистості, можливостями професійно-кваліфікаційного становлення.

Професійна консультація – надання особистості на основі її вивчення науково обґрунтованої допомоги щодо найоптимальніших для неї напрямів і засобів професійного самовизначення. Вона має на меті й навчання учнів прийомам самооцінювання своїх якостей з метою з'ясування їх відповідності вимогам професії.

Професійна діагностика – система психологічного вивчення особистості з метою виявлення її професійно-значущих властивостей і якостей. Для деяких спеціальностей вона є неминучою, ігнорування пов'язане з ризиком непридатності особистості.

Професійний відбір здійснюється з метою визначення ступеню придатності особи до окремих видів професійної діяльності згідно з нормативними вимогами. Професійний відбір громадян здійснюється відповідно до Переліку професій і спеціальностей, що вимагають професійного відбору. Цей Перелік затверджується в установленому порядку Кабінетом міністрів України.

Професійна адаптація – процес пристосування людини до професійної діяльності, її умов; досягнення бажаної продуктивності праці й відповідності між професійними намірами, інтересами, якостями особистості та вимогами до діяльності.

Дослідники визначають, що профілізація старшої школи включає такі етапи: *професійне самовизначення, професійна самосвідомість.*

Професійне самовизначення підлітків відбувається, як правило, в декілька етапів. Перший етап – дитяча гра, під час якої дитина перебирає на себе різні професійні ролі й «програє» окремі елементи поведінки, пов'язаної з ними. Другий – підліткова фантазія, коли підліток бачить себе в мріях представників тієї або іншої професії. Третій етап, що охоплює весь підлітковий період, – попередній вибір професії.

Професійна самосвідомість – це система уявлень особистості щодо майбутнього освітнього шляху. І мета роботи вчителів полягає в створенні умов для усвідомлення учнями суб'єктивного досвіду та здійснення оптимального вибору подальшого освітнього шляху.

Для проведення оптимальної реформи в освіті України маємо врахувати міжнародний і вітчизняний досвід з організації сучасних підходів до профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи як один із механізмів підготовки вчителів у системі післядипломної освіти.

Проаналізовано профорієнтаційну роботу в таких країнах, як: Білорусь, Великобританія, Данія, Канада, Німеччина, Польща, США, Фінляндія, Франція, Чехія, Швеція, Японія.

В Європейській і світовій співдружності надається важливого значення професійному консультуванню, що має супроводжувати професійний розвиток людини впродовж усього життя. В зв'язку з цим відбувається розширення й урізноманітнення професійних консультаційних послуг, котрі надаються як молоді, дорослому населенню, так і людям похилого віку. Варто відзначити, що державою суттєво підтримується та розвивається процес професіоналізації відповідних кадрів. У зв'язку з цим розглянуто стан та особливості профорієнтаційної роботи в Україні.

Теоретичне обґрунтування проблеми післядипломної освіти підготовки вчителів з профорієнтаційної роботи з учнями старших класів нині доречно розглядати з позицій компетентнісного підходу, що дозволяє здійснити реальні кроки щодо подолання суперечностей у практичній діяльності.

В основу перепідготовки вчителів покладено модель розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО в системі післядипломної освіти (рис. 1), що є цілісною системою, котра містить цільовий, методологічний, операційно-діяльнісний і оцінно-результативний блоки. Мета полягає в розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО як єдності аксіологічно-мотиваційного, теоретико-змістового, процесуально-діялісного і діагностично-рефлексивного компонентів, що в комплексі визначають готовність до розроблення, освоєння та впровадження інновацій у практику профорієнтаційного ЗЗСО.

Методологічний блок моделі представлений комплексом підходів, що визначають загальну стратегію, методичні шляхи і принципи розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО у післядипломній освіті: системний, середовищний, особистісний, діяльнісний, компетентнісний.

В операційно-діялісному блоці моделі представлено обґрунтовані педагогічні умови, напрями, форми і методи, а також етапи розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО.

Основними напрямками формування та розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО визначено курсову підготовку, міжкурсовий педагогічний супровід слухачів курсів та створення інноваційного освітнього профорієнтаційного середовища. Курсова підготовка розглядається як базовий напрям розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО у вивченні дисциплін циклу профорієнтаційної підготовки та спецкурсу «Основи профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО». Міжкурсовий супровід дозволяє надавати адресну оперативну методичну допомогу вчителям ЗЗСО на основі тьюторської технології супроводу освітнього процесу. Методичну основу міжкурсового супроводу становлять мережна взаємодія і функціонування районних методичних кабінетів.

Формування інноваційного освітнього середовища спрямоване на розв'язання завдання залучення вчителів ЗЗСО до інноваційної індивідуальної та колективної діяльності. На технологічному рівні цей напрям розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО забезпечується: методичною підтримкою інноваційних процесів; залученням до експериментально-пошукової діяльності; організацією науково-практичних конференцій з обміну досвідом впровадження педагогічних інновацій, публікацією статей, створенням авторських інноваційних програм діяльності ЗЗСО, сприянням участі вчителів у конкурсах професійної майстерності, грантах та ін.

У другому розділі - **«Педагогічні умови розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів закладів загальної середньої освіти в системі післядипломної освіти»** - на підставі аналізу педагогічної та психологічної літератури і досвіду роботи ЗВО схарактеризовано й теоретично обґрунтовано педагогічні умови: реалізація наступності підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи у закладах вищої освіти і закладах післядипломної освіти; застосування в закладах післядипломної освіти педагогічної інноватики в підготовці вчителів до профорієнтаційної роботи; упровадження в системі післядипломної освіти інформаційно-комунікаційних технологій як засобу організації профорієнтаційної роботи.

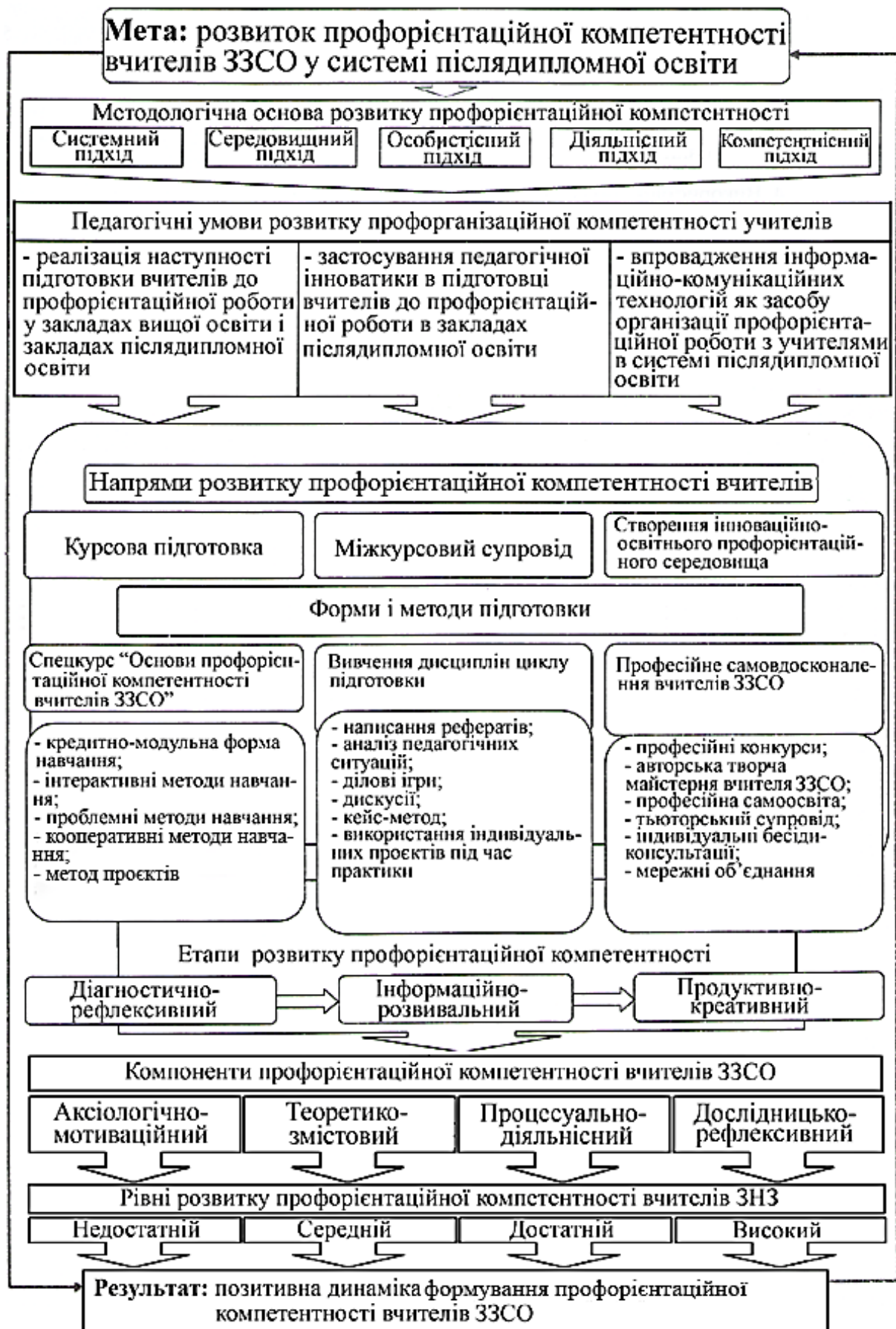


Рис. 1. Модель розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО в системі післядипломної освіти

Для підтвердження необхідності педагогічної умови: *«Наступність підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи у закладах вищої освіти і закладах післядипломної освіти»*, було здійснено аналіз роботи провідних закладів післядипломної освіти в системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників, що показує накопичення певного досвіду з профорієнтаційної роботи з старшокласниками в ЗЗСО.

Дослідження проблеми інформатизації розвитку профорієнтаційної компетентності вчителя зумовлено вимогами сучасної практики, насамперед, потребами суспільства щодо підвищення якості загальноосвітньої та професійної підготовки особистості в суспільстві. Вивчення окремих аспектів профорієнтаційної роботи з учнями старших класів у сучасних умовах завжди спирається на певну педагогічну позицію, в якій розглядається сучасний тип учителя та здійснюється аналіз профорієнтаційної компетентності.

Як показують результати теоретичного дослідження, основними напрямками інформативної підготовки вчителів ЗЗСО до профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи є: розвиток ціннісної й емоційної мотивації до формування установки на оволодіння комплексом інформаційних умінь і навичок; розвиток творчого педагогічного потенціалу; формування системи професійно-значущих якостей таких як високий професіоналізм, готовність до самоосвіти, інформативні та профорієнтаційні компетентності, соціальна відповідальність, здатність до рефлексії, креативність, здатність до інформаційної творчості в освітньому процесі.

В умовах профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи для вчителів стають актуальними сучасні ІКТ як ефективні форми та методи диференціації освітнього процесу та перманентна профорієнтаційна інноваційна діяльність членів педагогічного колективу (неперервне упровадження нововведень), що потребують також перманентної (постійної) підготовки до їх впровадження в умовах інформаційного суспільства.

Для перевірки ефективності педагогічної умови – *«Застосування нових педагогічних технологій та інноваційних методик підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи в закладах післядипломної освіти»*, було проведено дослідно-експериментальну роботу, що дала право виокремити основні та найбільш важливі педагогічні засоби: використання інноваційних методик підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи у ЗЗСО; формування позитивної профорієнтаційної мотивації вчителів; налагодження системи зворотного зв'язку між учасниками освітнього процесу; підвищення профорієнтаційної компетентності вчителів.

Реалізація педагогічної умови: *«Інформаційно-комунікаційні технології як засіб організації профорієнтаційної роботи з учителями в системі післядипломної освіти»* показала, що методики застосування ІКТ дозволяють раціонально поєднувати професійний інтерес учителів до профорієнтаційної роботи в ЗЗСО із новими методами навчання та розвитком профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО у сучасних умовах.

Погоджуємося з думкою науковців, що інформаційно-комунікаційні технології – це тип соціальних технологій, пов'язаних з організацією взаємин між людьми в передаванні інформації (в русі інформаційних потоків). Під комунікацією (соціальною комунікацією) варто розуміти синхронну та діахронну взаємодію соціальних суб'єктів (людей та (або) їх спільнот), сутність якої складає рух від одного суб'єкта (джерела) до іншого (одержувача) інформації. Інформаційно-комунікативну технологію можна зрозуміти як інструментальну систему, що є результатом цілеспрямованої профорієнтаційної діяльності, котра створюється для вирішення завдань у

комунікативній сфері.

Створення інформаційного профорієнтаційного простору ЗЗСО відповідає за успіх упровадження ІКТ в освіту на всіх її рівнях і уможлиблює на рівні школи профорієнтаційну діяльність із застосуванням комп'ютерних програм для стандартизації всієї інформації з професійної орієнтації учнів. Інформаційне профорієнтаційне середовище школи має такі складові: фізичну, психологічну й інтелектуальну. Базою складової інформаційного профорієнтаційного середовища є матеріально-технічне обладнання, зокрема і кабінет профорієнтації, а також робочі місця адміністраторів, учителів. До інформаційного профорієнтаційного середовища відносяться також шкільний Інтернет, локальна мережа та технічні засоби мультимедіа (телевізори, проєктори, відеопрограваачі, фотоапарати тощо), програмне забезпечення освітнього профорієнтаційного процесу.

Якщо вибудувати використання цих базових інформаційно-комунікативних технологій у певній послідовності відповідно до завдань профільної школи, то вийде такий алгоритм. ІКТ формують довіру учнів та їх батьків і громадськості до визначеного ЗЗСО, тобто створюють плацдарм для подальшої реалізації профорієнтаційної компетентності вчителів. В успішних ЗЗСО використовують найбільш удалі методи і ресурси ІКТ, і сучасні автори все більше схилиються до ідеї деякого інтегрального комплексу соціокомунікативних технологій як портфоліо.

Більш того, науковці стверджують, що становлення профорієнтаційної компетентності педагога неможливе поза формуванням її як у фахівця-професіонала. Конкурентоспроможність педагога в умовах освітніх інноваційних змін залежить від його здатності опановувати нові сучасні технології, адаптуватися до умов, що змінюються, тому важливим є використання технології «портфоліо педагога», особливо для вчителів, які здійснюють профорієнтаційну роботу з учнями старших класів.

Такий феномен як «розкрутка» вчителів у США пояснюється ефективністю ідей портфоліо як візитівки вчителя й учнів. Нині понад 1000 американських шкіл і закладів вищої освіти активно використовують портфоліо як показник самостійності вчителя.

Портфоліо є також технологією автентичного оцінювання професійної діяльності вчителів ЗЗСО. Це індивідуальний, персонально підібраний пакет матеріалів, що, з одного боку, демонструють результат роботи, а з іншого, – містять інформацію, що характеризує способи аналізу і планування своєї діяльності, в тому числі й участь у профільному навчанні учнів. Автентичне оцінювання - це: форма оцінювання особистісних досягнень і освітніх результатів; «справжня оцінка» або «оцінка реальних досягнень».

Отже, прийшли до висновку, що використання ІКТ щодо інформатизації розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО в умовах післядипломної освіти з метою створення профільно-компетентної школи передбачає прийняття в якості інформатизації розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО технології портфоліо, за допомогою якої вчитель аналізує й оцінює розвиток ЗЗСО, відстежує перебіг і результати профільного освітнього процесу на основі ІКТ.

Специфіка інформатизації профорієнтаційної діяльності полягає в тому, що вчитель перебуває в двох формах буття – внутрішньому і зовнішньому. Внутрішня форма зумовлена вже створеністю місця для неї. Проте, вчитель виходить за межі готових структур, освітнього простору профорієнтаційної діяльності, щоб спочатку їх

створювати і вдосконалювати, а потім «входить» у фіксований простір, щоб взяти на себе відповідні обов'язки діяльнісного

У третьому розділі – «Експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов і моделі підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи з старшокласниками в закладах післядипломної освіти» – розкрито методику організації та проведення дослідно-експериментальної роботи; зроблено узагальнення результатів педагогічного експерименту.

Для перевірки ефективності педагогічних умов і моделі підготовки вчителів у системі післядипломної освіти до профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи проведено педагогічний експеримент на базі КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти». Всього в експерименті взяли участь 622 слухачі курсів – учителів ЗЗСО і працівників районних відділів (управлінь) освіти Вінницької області.

У процесі експерименту, що проходив упродовж трьох років, розв'язувалися такі завдання: реалізація визначених педагогічних умов підготовки вчителя до профорієнтаційної роботи з учнями старших класів ЗЗСО; упровадження експериментальної поетапної методики розвитку інноваційної профорієнтаційної компетентності; проведення підсумкового діагностичного зрізу і перевірка впливу визначених організаційно-педагогічних умов і розробленої методики на розвиток профорієнтаційної компетентності керівників ЗЗСО.

Експериментальне дослідження проводилося у декілька етапів, кожний з яких мав свої завдання. Вибір кількості учасників експерименту базувався на основі таблиці великої кількості спостережень за допустимої похибки (α) та довірчої ймовірності P , що обчислена без урахування обсягу генеральної сукупності в умовах безповторного експерименту (один і той самий респондент в одному дослідженні двічі не тестується). В експериментальній роботі взяли участь 622 респонденти: 314 – експериментальна група (далі – ЕГ), 308 – контрольна група (далі – КГ), що забезпечує за рівня значущості ($\alpha = 0,05$) довірчу ймовірність $P = 0,95$.

Таблиця 1

Динаміка загальних рівнів профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО на початку та наприкінці експерименту

Групи	Кількість респондентів у групі	Рівні							
		недостатній		середній		достатній		високий	
		К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%
ЕГ – початок експерим.	314	44	14,01	101	32,17	119	37,90	50	15,92
ЕГ – завершення експерим.		16	5,10	71	22,61	148	47,13	79	25,16
КГ – початок експерим.	308	44	14,29	98	31,82	114	37,01	52	16,88
КГ – завершення експерим.		38	12,34	95	30,84	120	38,96	55	17,86

У підвищенні кваліфікації вчителів ЗЗСО використовувалися різноманітні технології активного навчання: ділові ігри, інтерактивні лекції; групові дискусії; індивідуальна робота з електронними підручниками; групова робота з проблемними завданнями; робота з інформацією щодо вибору професії з конкурентоспроможним місцем навчання та роботи (підготовка доповідей, статей, рецензій, звітів, тез); кейс-метод; написання есе; виконання навчальних проєктів; групові презентації.

Аналіз і узагальнення одержаних результатів свідчить, що обґрунтовані

педагогічні умови та розроблена методика суттєво стимулюють розвиток компонентів профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО в системі післядипломної освіти, що знаходить комплексний вияв у позитивній динаміці загальних рівнів сформованості їх профорієнтаційної компетентності (табл. 1).

Графічно динаміка загальних рівнів розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО представлена на рис. 2.

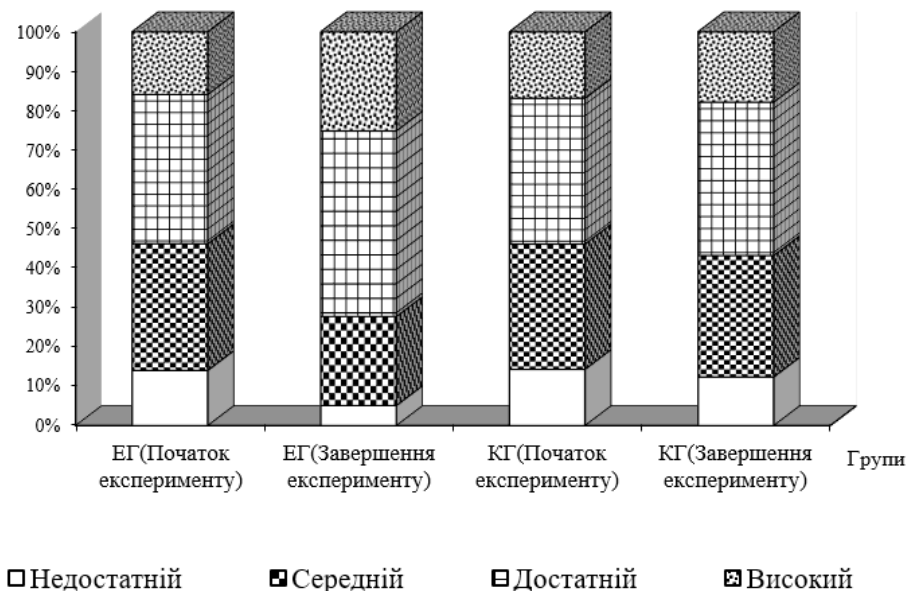


Рис. 2. Динаміка загальних рівнів розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО в експериментальній і контрольній групах

Як бачимо, за період проведення формувального експерименту в експериментальній групі суттєво зменшився відсоток учителів ЗЗСО з недостатнім (з 14 % до 6 %) та середнім (з 32 % до 22 %) рівнями профорієнтаційної компетентності. Водночас з 38 % до 47 % підвищилася кількість учителів з достатнім рівнем профорієнтаційної компетентності, які характеризуються стійким інтересом до профорієнтаційної діяльності, сприйнятливістю до педагогічних інновацій, наявністю потреби в їх освоєнні та впровадженні, сформованою системою знань про інноваційні технології й адекватним усвідомленням власного інноваційного потенціалу, наявністю діагностичних, проєктувальних, конструктивних, комунікативних і організаторських умінь інноваційної діяльності, здатністю впроваджувати інноваційні технології в освітню діяльність на основі науково обґрунтованих підходів, активним пошуком власної концепції профорієнтаційної діяльності закладу освіти.

В ЕГ також суттєво зріс відсоток (з 16 % до 25 %) учителів з високим рівнем профорієнтаційної компетентності, яким властива висока мотивація до інноваційного проєктування, ціннісне ставлення до інноваційної діяльності, прагнення до постійного самовдосконалення, обізнаність з основами педагогічної інноватики, володіння комплексом умінь, необхідних для успішного здійснення профорієнтаційної діяльності, системний підхід до впровадження педагогічних інновацій, наявність власної концепції профорієнтаційної діяльності ЗЗСО.

Використання критерію Пірсона (χ^2) підтвердило статистичну достовірність указаних змін зі ступенем ймовірності P, що наближається до 0,95 за $\alpha=0,05$.

На відміну від ЕГ, в КГ кількість учителів ЗЗСО з різними рівнями профорієнтаційної компетентності практично не змінилася: кількість керівників з недостатнім рівнем зменшилась на 2 %, з середнім – на 1 %, з достатнім збільшилася на 2 %, з високим – на 1 % (рис. 2). Указані зрушення у розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів ЗЗСО мають незначний характер і не досягають рівня статистичної значущості.

Проведені діагностичні зрізи на початку і наприкінці експерименту показали, що кількість вчителів ЗЗСО, які досягли високого рівня профорієнтаційної компетентності, в експериментальній групі (25,16 %) виявилася в 1,4 рази більшою, ніж у контрольній (17,86 %).

Одержані результати підтвердили висунуту гіпотезу дослідження і засвідчили доцільність упровадження визначених педагогічних умов у систему післядипломної освіти вчителів ЗЗСО з метою підвищення рівня розвитку їхньої профорієнтаційної компетентності, що означає належний рівень підготовки вчителів ЗЗСО до профорієнтаційної роботи в ЗЗСО. Отже, мети досягнуто, завдання виконано, гіпотезу доведено.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено науковий аналіз проблеми підготовки вчителів у системі післядипломної освіти до профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи. Результати проведеного дослідження дозволили зреалізувати поставлені завдання, уможливили такі висновки:

1. У процесі аналізу педагогічної та психологічної літератури визначено теоретичні засади дослідження, методологічні підходи до реалізації його завдань: системний, середовищний, особистісний, діяльнісний і компетентнісний.

Уточнено поняттєво-категорійний апарат дослідження: «профорієнтаційна робота», «професійна орієнтація», «професійне інформування», «профорієнтаційний аспект роботи вчителя». Визначено поняття «готовність учителів до організації профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи», як особливий професійно-особистісний стан, що включає мотиваційне ставлення до організації профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи, знання та уміння їхньої ефективної реалізації для досягнення педагогічних цілей. У дослідженні доведено, що саме готовність вчителів до профорієнтаційної роботи в ЗЗСО уможливлює генерацію нових ідей та їхнього втілення в освітній процес.

Під профорієнтаційною роботою ми розуміємо комплексну систематичну роботу вчителя щодо вибору майбутньої професії учня на основі інформації про вимоги до претендента робочого місця, особливості та здібності вибираючого і прогнозу його успішності щодо потреб ринку суспільства, що визначається критеріями та показниками.

2. Визначено сутність і структурно-компонентний склад профорієнтаційної компетентності вчителя. Проаналізовано стан та узагальнено досвід підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи у вітчизняних закладах післядипломної освіти. Узагальнено зарубіжний досвід економічно розвинутих держав щодо забезпечення ними системи підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи. Відзначено недостатній рівень забезпечення педагогічних і науково-методичних засад цього

процесу. В результаті зроблено висновок про необхідність переходу вітчизняної системи післядипломної освіти в режим інноваційного розвитку, що потребує розробки педагогічних умов підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи.

3. Розроблено критерії та визначено рівні розвитку профорієнтаційної компетентності вчителя в системі післядипломної освіти. На основі прогностичного аналізу створено модель підготовки вчителів в системі післядипломної освіти до профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи, що здатна змінювати об'єкт у процесі його вивчення та накопичувати про нього нову інформацію.

Модель є цілісною системою, що визначає мету, методологічні підходи, принципи, педагогічні умови; компоненти, критерії, показники, рівні розвитку компетентності вчителів з профорієнтаційної роботи та етапи їх підготовки із змістово-технологічним забезпеченням.

У процесі узагальнення й аналізу результатів константувального експерименту, виявлення причин недостатнього рівня педагогічних і науково-методичних засад підготовки вчителів у системі післядипломної освіти до профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи, визначені та теоретично обґрунтовані педагогічні умови підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи в закладах післядипломної освіти: реалізація наступності підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи у закладах вищої освіти і закладах післядипломної освіти; застосування в закладах післядипломної освіти педагогічної інноватики в підготовці вчителів до профорієнтаційної роботи; упровадження в системі післядипломної освіти інформаційно-комунікаційних технологій як засобу організації профорієнтаційної роботи.

Ефективність реалізованих у процесі формувального експерименту дослідження педагогічних умов підтверджена кількісними результатами. Статистично доведено відмінність у рівнях розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів на констатувальному та формувальному етапах дослідження. Кількісно-якісна інтерпретація одержаних результатів довела позитивну динаміку переходу від одного рівня до іншого з певними якісними змінами аксіологічно-мотиваційного, теоретико-змістового, процесуально-діяльнісного і дігностично-рефлексивного компонентами готовності вчителів до профорієнтаційної роботи, у них значно підвищився інтерес і розуміння професійної орієнтації в цілому, обізнаність у сутності сучасних технологій та умови їх реалізації. Зроблений висновок підтверджує дієвість педагогічних умов підготовки вчителів у системі післядипломної освіти з учнями старшої школи.

Проведене дослідження, звісно, не вичерпує всіх аспектів проблеми підготовки вчителів у системі післядипломної освіти до профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи.

Перспективними напрямками подальшого вивчення є вдосконалення програм навчальних дисциплін з урахуванням профорієнтаційної роботи вчителів з учнями старшої школи, вдосконалення моніторингу подальшого впливу на профорієнтаційну роботу вчителів у закладах освіти.

Опубліковані праці, що відображають основні наукові результати дисертації

Статті у фахових виданнях

1. Сагадіна О.Ю. Експериментальна перевірка ефективності організаційно-педагогічних умов підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи // В. М. Бойчук, Л. Л. Коношевський, О. Ю. Сагадіна // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб. наук. пр. – Вип. 49 / редкол. – Київ-Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2017. – С. 67-72.

2. Сагадіна О. Ю. Консультативна профорієнтаційна освіти для учнів старшої школи: сучасні підходи / О. Ю. Сагадіна // Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки» (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя) // Зб. наук. пр. – Вип. № 2./ за заг. ред. проф. Є. І. Коваленко. – Ніжин : НДУ імені М. Гоголя, 2017. – С. 40-46.

3. Сагадіна О. Ю. Про зміст поняття «Громадянсько-правова свідомість» / О. Ю. Сагадіна // Наукові записки ВДПУ імені Михайла Коцюбинського / Серія «Педагогіка і психологія» // Зб. наук. пр. – Вип. 25 / Редкол: М. І. Сметанський та ін. – Вінниця: ПП «Едельвейс і К», 2008. – С. 101-105.

4. Сагадіна О. Ю. Формування готовності вчителів до консультативної профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи в системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників / О. Ю. Сагадіна // Наукова педагогічна думка // Науково-методичний журнал – Вип. №2 (90). – Рівно : РОППО, 2017. – С. 113 - 115.

5. Сагадіна О. Ю. Консультативна профорієнтаційна освіти для учнів старшої школи: сучасні підходи / О. Ю. Сагадіна. // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського / Серія: Педагогіка і психологія / Зб. наук. пр. – Вип. 51/ Вінниця : ТОВ «Ніланд-ЛТД», 2017. – С. 18 - 23.

6. Сагадіна О. Ю. Особливості підготовки вчителів в системі післядипломної освіти до профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи / О. Ю. Сагадіна. // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія. Випуск 52 / Вінниця : ТОВ «Ніланд-ЛТД», 2017. – С. 126 - 130.

Статті у закордонних наукових виданнях

7. Сагадіна О.Ю.. Модель розвитку профорієнтаційної компетентності вчителів закладів загальної середньої освіти в системі післядипломної освіти / В. М. Бойчук, Л. Л. Коношевський, О. Ю. Сагадіна // SCIENCE, RESEARCH, DEVELOPMENT. PEDAGOGY. (НАУКА, ИССЛЕДОВАНИЯ, РАЗВИТИЕ). Педагогика # 2. Лондон. 27.02.2018. Monografia pokonferencyjna : Zbiór artykułów naukowych z Konferencji Miedzynarodowej Naukowo-Praktycznej (on-line) zorganizowanej dla pracowników naukowych uczelni, jednostek naukowo-badawczych oraz badawczych z państw obszaru byłego Związku Radzieckiego oraz byłej Jugosławii. – Warszawa, 2018. – S. 37-43.

8. Бойчук В. М. Професійна орієнтація учнів у закладах загальної середньої освіти / В. М. Бойчук, Л. Л. Коношевський, О. Ю. Сагадіна // Zbiór artykułów naukowych recenzowanych. Zbiór artykułów naukowych z Konferencji Miedzynarodowej Naukowo-Praktycznej (on-line) zorganizowanej dla pracowników naukowych uczelni, jednostek naukowo-badawczych oraz badawczych z państw obszaru byłego Związku Radzieckiego oraz byłej Jugosławii. (30.01.2018). – Warszawa, 2018. – S. 39-45.

9. Сагадіна О. Ю. Система підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи / О. Ю. Сагадіна // Науковий журнал «Virtus» Видавництво СРМ «ASF» (Канада, Монреаль), 2017. – С. – 140 – 144. ISSN 2410-4388 (Print), ISSN 2415-3133 (Online).

Наукові праці, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації

10. Сагадіна О. Ю. Інноваційний розвиток освітнього середовища: профорієнтаційний аспект / О. Ю. Сагадіна // Модернізація управління розвитком навчального закладу в умовах глобалізації та інтеграції освітнього процесу: зб.матеріалів регіональної науково-практичної конференції / За заг. ред. В. В. Гуменюк. – Хмельницький: ОППО, 2016. – С.129-135.

11. Сагадіна О. Ю. Школа випереджаючої консультативної профорієнтаційної освіти для сталого розвитку особистості / О. Ю. Сагадіна // Партнерство в освіті: виклики і перспективи / Науковий вісник КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти» За ред. Юрчук Л.М. / Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції - Випуск №2 (15) – Вінниця: ТОВ «Віндрук», 2017. – С. 102-107.

12. Сагадіна О. Ю. Формування готовності вчителів до консультативної профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи в системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників : реферат / О. Ю. Сагадіна // Науково-методичні основи професійного розвитку керівних і педагогічних кадрів в умовах випереджувальної післядипломної освіти: збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції 30-31 березня 2017 року / РОППО; упоряд.: Антонюк Л.В., Волосюк А.А.; заг. ред. Черній А.Л. – Рівне: РОППО, 2017. – С. 216-223.

Праці, що додатково відображають наукові результати дисертації

13. Сагадіна О. Ю. Організаційно-педагогічні умови підготовки старшокласників до профорієнтаційної роботи в ЗЗСО / О. Ю. Сагадіна // Формування професійних компетенцій майбутнього вчителя в системі неперервної освіти: матеріали науково-методичного семінару КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти» - Вінниця: ТОВ «Віндрук», 2016. – С.46-50

14. Сагадіна О. Ю. Професійна підготовка консультантів з профорієнтаційного інформування в системі дистанційного навчання: / О. Ю. Сагадіна // Інноватика в системі неперервної освіти: матеріали інноваційного форуму КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти» - Вінниця: ТОВ «Віндрук», 2016. – С. 28-32

15. Сагадіна О. Ю. Напрями модернізації законодавства України про надання адміністративних послуг / О. Ю. Сагадіна // Напрями модернізації фінансово-економічної системи держави, регіонів, підприємств, організацій зб. матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції 17 квітня 2019 р.: у 2-х томах. Том 1, частина 2/ За заг ред. В.І. Мельник. Тернопіль: Крок – С. 145-148.

16. Сагадіна О. Ю. Упровадження сучасних технологій в діяльність фахівців з публічного управління: інноваційна розробка / О. Ю. Сагадіна // Актуальні проблеми підготовки керівників нової формації в умовах відкритого суспільства : Науковий вісник КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти» - Випуск №1 (24): зб. матеріалів IV Регіональної науково-практичної конференції / За ред. Василенко Н.В. – Вінниця: ТОВ «Віндрук», 2019. – С. 145-148.

АНОТАЦІЇ

Сагадіна О. Ю. Підготовка вчителів у системі післядипломної освіти до профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, МОН України, Вінниця, 2021.

У дисертації здійснено науковий аналіз проблеми підготовки вчителів у системі післядипломної освіти до профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи. На основі аналізу наукової літератури визначено теоретичні засади дослідження, методологічні підходи до реалізації його завдань: системний, середовищний, особистісний, діяльнісний і компетентнісний. Уточнено поняттєво-категорійний апарат дослідження: «профорієнтаційна робота», «професійна орієнтація», «професійне інформування», «профорієнтаційний аспект вчителя». Визначено поняття «готовність учителів до організації профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи», як особливий професійно-особистісний стан, що включає мотиваційне ставлення до організації профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи, знання та вміння їхньої ефективної реалізації для досягнення педагогічних цілей.

У дисертації проаналізовано стан та узагальнено досвід підготовки вчителів у закладах післядипломної освіти до профорієнтаційної роботи. Узагальнено зарубіжний досвід економічно розвинутих держав щодо забезпечення ними системи підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи. Відзначено недостатній рівень забезпечення організаційно-педагогічних та науково-методичних засад цього процесу. Зроблено висновок про необхідність переходу вітчизняної системи післядипломної освіти в режим інноваційного розвитку, що потребує розроблення організаційно-педагогічних умов підготовки вчителів до профорієнтаційної роботи з учнями старшої школи.

Ключові слова: формування готовності вчителів до профорієнтаційної роботи, готовність вчителя до профорієнтаційної роботи, професійне інформування, профорієнтаційна робота, професійна орієнтація, профорієнтаційна робота з учнями старшої школи, підготовка професійних консультантів з профорієнтаційної роботи в системі підвищення кваліфікації.

Сагадіна О. Ю. Подготовка учителей в системе последипломного образования к профориентационной работе с учениками старшей школы. – Рукопись.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Винницкий государственный педагогический университет имени Михаила Коцюбинского, МОН Украины, Винница, 2021.

В диссертации осуществлен научный анализ проблемы подготовки учителей в системе последипломного образования к профориентационной работе с учениками старшей школы. В процессе анализа педагогической и психологической литературы определены теоретические принципы исследования, методологические подходы к реализации его заданий: системный, средовой, личностный, деятельностный и компетентностный. Уточнен понятийно-категориальный аппарат исследования: «профориентационная работа», «профессиональная ориентация», «профессиональное информирование», «профориентационный аспект учителя». Сформулировано понятие «готовность учителей к

организации профориентационной работы с учениками старшей школы», как особенное профессионально-личностное состояние, которое включает мотивационное отношение в организацию профориентационной работы с учениками старшей школы, знания и умения их эффективной реализации для достижения педагогических целей. В исследовании доказано, что именно готовность учителей к профориентационной работе в общеобразовательных учебных заведениях делает возможной генерацию новых идей и их воплощения в образовательный процесс.

В диссертационной работе проанализировано состояние и обобщен опыт подготовки учителей к профориентационной работе в отечественных заведениях последипломного образования. Обобщен зарубежный опыт экономически развитых государств относительно обеспечения ими системы подготовки учителей к профориентационной работе. Отмечен недостаточный уровень обеспечения организационно-педагогических и научно-методических принципов этого процесса. В результате сделан вывод о необходимости перехода отечественной системы последипломного образования в режим инновационного развития, которое требует разработки организационно-педагогических условий подготовки учителей к профориентационной работе с учениками старшей школы. На основе прогностического анализа разработана модель подготовки учителей в системе последипломного образования к профориентационной работе с учениками старшей школы. Модель является целостной системой, которая включает целевой, методологический, операционно-деятельностный и оценочно-результативный блоки, которые определяют цель, методологические подходы, принципы, организационно-педагогические условия; компоненты, критерии, показатели, уровни развития компетентности учителей с профориентационной работы и этапы их подготовки с содержательно-технологическим обеспечением.

Эффективность реализованных в процессе формирующего эксперимента исследования организационно-педагогических условий подтверждена количественными результатами. Статистически доказано отличие в уровнях развития профориентационной компетентности учителей на констатирующем и формирующем этапах исследования. Количественно-качественная интерпретация полученных результатов довела позитивную динамику перехода от одного уровня к другому с определенными качественными изменениями мотивационного для аксиологии, теоретико-содержательного, процессуально-деятельностного и диагностично-рефлексивного компонентов профориентационной компетентности учителей в системе последипломного образования с учениками старшей школы, у них значительно повысился интерес и понимание профессиональной ориентации в целом, осведомленность в сущности современных технологий и условия их реализации. Сделанный вывод подтверждает действенность педагогических условий подготовки учителей в системе последипломного образования с учениками старшей школы.

Ключевые слова: формирование готовности учителей к профориентационной работе, готовность учителя к профориентационной работе, профессиональное информирование, профориентационная работа, профессиональная ориентация, подготовка профессиональных консультантов с профориентационной работы в системе повышения квалификации.

Sagadina O. Yu. Training of teachers in the system of postgraduate education for career guidance work with high school students. - Manuscript.

A dissertation for the degree of candidate of pedagogical sciences in the specialty 13.00.04 - theory and methods of vocational education. - Vinnytsia Mikhaïlo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Vinnitsa, 2021.

The dissertation provides a scientific analysis of the problem of training teachers in the system of postgraduate education for career guidance work with high school students. In the process of analyzing the pedagogical and psychological literature, the theoretical principles of research, methodological approaches to the implementation of its tasks were determined: systemic, environmental, personal, activity and competence. The conceptual and categorical apparatus of the research has been clarified: "vocational guidance work", "vocational guidance", "professional information", "vocational guidance aspect of a teacher". The concept of "teachers' readiness to organize vocational guidance work with high school students" is formulated as a special professional and personal state, which includes a motivational attitude in organizing vocational guidance work with high school students, knowledge and skills of their effective implementation to achieve pedagogical goals. The study proves that it is the readiness of teachers for career guidance work in general education institutions that makes it possible to generate new ideas and translate them into the educational process.

The dissertation work analyzes the state of affairs and summarizes the experience of preparing teachers for career guidance work in domestic institutions of postgraduate education. The foreign experience of economically developed countries regarding their provision of a system of training teachers for vocational guidance work is generalized. An insufficient level of provision of organizational-pedagogical and scientific-methodological principles of this process is noted. As a result, a conclusion was made about the need for the transition of the domestic system of postgraduate education to the mode of innovative development, which requires the development of organizational and pedagogical conditions for training teachers for career guidance work with high school students.

The effectiveness of the research of organizational and pedagogical conditions, realized in the process of the formation experiment, is confirmed by quantitative results. The difference in the levels of development of vocational guidance competence of teachers at the ascertaining and formative stages of the research has been statistically proved. The quantitative and qualitative interpretation of the results obtained brought the positive dynamics of the transition from one level to another with certain qualitative changes in the motivational for axiology, theoretical content, procedural activity and diagnostic-reflexive components of vocational guidance competence of teachers in the system of postgraduate education with high school students, they have significantly increased interest and understanding of vocational guidance in general, awareness of the essence of modern technologies and the conditions for their implementation. This conclusion confirms the effectiveness of the pedagogical conditions for the training of teachers in the system of postgraduate education with high school students.

Key words: formation of teachers' readiness for career guidance work, teacher readiness for career guidance work, professional information, career guidance work, vocational guidance, training of professional consultants from career guidance work in the advanced training system.

Підписано до друку 09.04.2021р.
Формат 60*84/16. Папір офсетний.
Друк різнографічний. Гарнітура Times New Roman
Умов. друк. арк. 0,9.
Зам. № 0904/1
Наклад 100 прим.

Видруковано з оригінал-макету замовника.

Видавець та виготовлювач ТОВ «Друк»
м. Вінниця, вул. 600-річчя, 25
тел.: (0432) 46-51-17
E-mail: ua.druk2015@ukr.net

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції ДК № 1077 від 25.04.2007 р.